Vesa Vihriälä 20.4. 2022

Työelämäprofessori, Helsingin yliopisto

Pyydetty lausunto EU:n omien varojen järjestelmää koskevasta valtioneuvoston kirjelmästä U22/2022vp

Kirjelmässä käsitellään komission ehdotuksia EU:n omien varojen laajentamiseksi. Uusia omia varoja on tarkoitus luoda ohjaamalla EU:n budjettiin (1) laajennettavan päästökauppajärjestelmän tuloista 25 %, (2) luotavan hiilirajamekanismin päästöoikeussertifikaattien myyntituloista 75 % ja (3) OECD-yritysverouudistukseen perustuvan suurten monikansallisten yritysten markkinavaltioille kohdennettavasta jäännösvoittoverosta 15 %.

Uusia omia varoja ehdotetaan käytettäväksi yhtäältä elpymisvälineen lainojen aiennettuun takaisinmaksuun (arvio 24-28,5 mrd. euroa vuosina 2023-2027) ja ehdotetun ilmastotoimien sosiaalirahaston rahoittamiseen (arvio 20 mrd. euroa).

Valtioneuvosto arvioi, että uusien omien varojen ehdotetun kaltainen kokoaminen olisi Suomen kannalta edullisempi ratkaisu kuin vastaava voimavarojen kerääminen jäsenmailta BKTL-osuuksien mukaan. Valtioneuvosto kannattaa uusien omien varojen luomista elpymisvälinelainojen aiennetun takaisin maksun rahoittamiseksi ja samalla tulevien BKTL-osuuksien mukaisten maksujen vähentämiseksi.

Valtioneuvosto suhtautuu sen sijaan kriittisesti ilmastotoimien sosiaalirahaston luomiseen ja uusien omien varojen käyttöön tähän tarkoitukseen. Tähän liittyen valtioneuvosto suhtautuu erityisen kriittisesti rahoituskehyksen avaamiseen.

Valtioneuvoston positiivinen kanta uusien omien varojen luomisen hyödyllisyydestä lainojen nopeutetun takaisinmaksun rahoittamiseen on perusteltu. Myös kriittiselle suhtautumiselle ilmastotoimien sosiaalirahaston luomiseen on lähtökohtaisesti hyvät perusteet.

Sen sijaan kategorisen kielteinen suhtautuminen rahoituskehyksen avaamiseen on ongelmallisempi positio. Monet jo vuosien ajan meneillään olleet ilmiöt ovat lisänneet tarvetta EU:n tason julkishyödykkeiden laajempaan tuottamiseen. Nämä koskevat mm. kyber- ja terveys- ja rajaturvallisuutta, tutkimus- ja kehitystoimintaa ja osin vihreän siirtymän edellyttämää infrastruktuuria. Venäjän hyökkäyssota kaikkine seurauksineen lisää entisestään tällaisen yhteisen toiminnan tarvetta yleensä ja erityisesti huoltovarmuuteen ja vihreän siirtymän nopeuttamiseen liittyen.

Samanaikaisesti on syntynyt huomattava paine kansallisten julkisten menojen tuntuvaan lisäämiseen samoihin tarkoituksiin. Maissa, joiden julkisen talouden liikkumavara on muita pienempi, tämä on johtanut pyrkimykseen luoda uusi elpymisrahaston kaltainen yhteiseen velkaan perustuva tulonsiirtojärjestelmä. Suomi on hyvin perustellusti suhtautunut kriittisesti elpymisrahastomallin toistamiseen. Tätä positiota voi kuitenkin olla vaikea puolustaa, jos samanaikaisesti suhtaudutaan kielteisesti aidosti hyödyllisten yhteisten toimien lisäämiseen ja tämän edellyttämään uusien omien varojen luomiseen ja/tai kansallisten BKTL-maksujen maltilliseen kasvattamiseen.